

לבנינה של תורה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תקלב

ז בסיון תשפ"ה
פרשת "נשא"

וַיִּתֵּנִי בְּכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם

התורה שבעל פה במקור חיים לאומה

בסיון נתנה תורה, דהא קיימא לן דבעי לפרושי ו' עונות".

אסביר את הדברים: הסוגייה במסכת שבת עוסקת בשאלה כמה ימים שורדת שכבת זרע שנקלטה בגופה של אישה ששימשה. כל עוד שכבת הזרע לא הסריחה, אם האישה תפלוט אותה היא טיטמא כדין בעל קרי שראה שכבת זרע ותצטרך לטבול, ומדין תורה היא גם תסתור את ספירת שבעה נקיים. להלכה קיימא לן כדעתו של רבי יוסי, ששכבת זרע תקפה למשך שבעים ושתיים שעות - היינו שלוש יממות, ולפיכך על אישה להמתין מספר ימים לפני שתוכל להתחיל לספור שבעה נקיים⁵. מסיבה זו התעכב מתן התורה עד ליום ז' בסיון, כדי שהנשים תוכלנה להשתתף במעמד קבלת התורה לאחר טבילה.

הכור האטומי של האומה הוא בית המדרש

"עם תורתִי בְּלִבָּם"

היום הוא 'אסרו חג' של חג השבועות, זמן מתן תורתנו. יום זה הוא אף יום טוב שני בחוץ לארץ ולבני חו"ל שחייבים בו גם בארץ. ליום זה ישנה מעלה נוספת - כאשר שבועות חל בשבת יום זה הוא 'יום טבוח' של עולות החג¹, ולכן אין אומרים בו תחנון². למעשה המנהג הוא שלא לומר תחנון עד ליום י"ב בסיון, משום שאלו הם ימי התשלומים של קורבנות החג³.

על גבי כל המעלות הללו, ישנה ליום זה מעלה ייחודית נוספת. ה'מגן אברהם' מקשה קושייה ידועה⁴: "קשה לי היאך אנו אומרים בשבועות 'יום מתן תורתנו'? הלא קיימא לן כרבי יוסי דאמר⁵: 'בז' "

¹ עיין מגן אברהם, סימן תצד, סעיף קטן ג

² שלחן ערוך, אורח חיים, סימן תצד, סעיף ג: "אסור להתענות במוצאי חג השבועות. הגה: ואין אומרים תחנון מתחילת ראש חדש סיון עד ח' בו, דהיינו אחר אסרו חג".

³ עיין פרי חדש, סימן תצד, סעיף ג: "אנו נוהגים שלא לומר עד י"ג, משום דעצרת נמי יש לו תשלומין כל שבעה".

⁴ מגן אברהם, הקדמה לסימן תצד

⁵ שבת, דף פו, עמוד ב

⁶ שלחן ערוך, יורה דעה, סימן קצו, סעיף יא

ודור¹³. הקב"ה נתן את התורה - שהיא עצמותו כביכול, כפי שחז"ל דרשו¹⁴: **"אנא נפשי כתבית יהבית"** - תוך שהוא מכפיף אותה להבנתם ולפרשנותם של גדולי התורה שבכל דור ודור¹⁵.

הרמב"ן מסביר מדוע יש לשמוע לחכמי התורה אפילו כשנראה שהם אומרים "על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין": **"כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול"**. זהו כוחה של תורה שבעל פה, שמוקדה הוא בבית הדין הגדול.

"כי היא לנו עז ואורה"

הפרק הראשון ב'אורות התורה' עוסק ב'תורה שבכתב ותורה שבעל פה', ושם כותב הרב זצ"ל¹⁶: **"תורה שבעל פה מנחת בעצם אפיה של האמה"**. דבריו מבוססים על הגמרא האומרת כי **"לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה"**¹⁷. כותב הרב זצ"ל בהמשך דבריו:

"בצורה הפנימית הלא התורה נתנה לישראל בשביל סגלתם הפנימית העליונה... ונמצאת עליונה תורה שבעל פה בשרשה משרש תורה שבכתב. חביבין דברי סופרים יותר מדברי תורה". בסעיף הבא מופיעה נקודה הנוגעת מאוד לענייננו: **"וצריכה ארץ ישראל להיות בנויה וכל ישראל יושבים עליה מסדרים בכל סדריהם - מקדש ומלכות, כהנה ונבואה, שופטים ושוטרים וכל תכסיסיהם - אז חיה היא תורה שבעל פה בכל זיו תפארתה"**.

כלומר: ישנו קשר מהותי בין התגלות התורה שבעל פה למצבו של עם ישראל בארץ ישראל,

אם כך, חג השבועות היה אמור לחול בתאריך זה, ז' בסיוון, ומדוע אפוא כל עם ישראל חוגג את חג השבועות ביום ו' בסיוון ואומר בתפילתו שהוא 'זמן מתן תורתנו'?

על שאלה זו ישנם עשרות תירוצים (זכור לי שבצעירותי ראיתי באוצר הספרים של הישיבה ספר שליקט נ"א תירוצים על כך). מו"ר הרב יעקב כץ שליט"א אמר בעניין זה תירוץ נפלא: אנו חוגגים ביום ו' בסיוון משום שבו לא ניתנה התורה. אסביר את הדברים: בגמרא מבואר שעל אף שהקב"ה אמר⁷: **"וְקִדַּשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר"** בלבד, משה רבנו **"הוסיף יום אחד מדעתו"** ודחה את מתן התורה ביום נוסף, **"והסכים הקדוש ברוך הוא עימו"**⁸. מבארת הגמרא: **"ומגלן דהסכים הקדוש ברוך הוא על ידו? דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא"**, כלומר: השכינה לא שרתה עד יום השבת שחל בז' בסיוון. אם כן, ביום ו' בסיוון אנו חוגגים על כוחה של התורה שבעל פה לדחות את מועד מתן התורה האלוקית. יום השישי בסיוון הוא אפוא יום חגה של התורה שבעל פה⁹.

"וְשִׁמְרֶתָּ עֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹד"

בפרשת 'שופטים' מופיע הציווי¹⁰: **"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"**, שאותו ביארו חז"ל כך¹¹: **"אפילו מראים בעיניך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין - שמע להם"**. מסביר הרמב"ן שזוהי מצווה לשמוע לבית הדין הגדול¹²: **"שנשמע לבית דין הגדול... בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה... כי על הדעת שלהם הוא נותן לנו התורה"**. 'ספר החינוך' מוסיף שמצווה זו כוללת גם את השמיעה בקולם של חכמי ישראל שבכל דור

¹³ ספר החינוך, מצווה תצו: "ובכל דור ודור גם כן שנשמע אל החכמים הנמצאים שקבלו דבריהם ושתו מים מספריהם ויגעו כמה יגיעות בימים ובלילות להבין עומק מליהם ופליאות דעותיהם, ועם ההסכמה הזאת נכוין אל דרך האמת בידעת התורה".

¹⁴ שבת, דף קה, עמוד א: "רבי יוחנן דידיה אמר: 'אנכי' נוטריקון - אנא נפשי כתיבת יהבית".

¹⁵ עיין דרשות הר"ן, דרוש ה בסגנון אחר: "כאשר יגזרו החכמים דבר, כבר הסכים השם יתברך וצוה על כל מה שיגזרו בו, וידוע שתשלם כונתו בנו, ואנו מכניסים עצמנו להיות מצוים ועושים... כי ישראל החולק על דברי רבותינו ז"ל, כחולק בעיקר התורה".

¹⁶ אורות התורה, פרק א, אות ב

¹⁷ גיטין, דף ס, עמוד ב

⁷ שמות, פרק יט, פסוק י

⁸ שבת, שם

⁹ עיין קדושת לוי לשבועות, ד"ה: "בז' בסיוון, שהיה במעשה מתן תורה על ידי משה רבינו עליו השלום, גם כן נתגלה הארה ושמחה לדורות. לכן יום טבוח של עצרת לבית שמאי ונדרים ונדבות לכולי עלמא לאחר עצרת, ויותר קדוש אסרו חג של עצרת מכל אסרו חג של שאר המועדות".

¹⁰ דברים, פרק יז, פסוק יא

¹¹ ספרי, שופטים, אות קנד

¹² דברים, שם

הגם שעדיין לא כל ישראל עליה אלא כמעט רובה. תחיית הארץ ותקומת התורה שלובות זו בזו.

כשלמדתי אצל הרב צבי יהודה זצ”ל בשיעור א’ את הסעיף הזה הוא הוסיף על כך את הדברים הבאים (זהו ציטוט מדויק): **”הגר”א כותב שבגלות נשארנו גוף ללא רוח”** - כפי שידועים דברי הגר”א בהוספותיו ל’ספרא דצניעותא’¹⁸ - **”והעצמות הן תלמידי חכמים והם שמחזיקים אותנו. הגלות היא בית קברות, ותולעי בית הקברות אוכלים אותנו את הבשר, והעצמות”** - היינו: תלמידי החכמים - **”לא נפגעות כל כך. עד שבסוף ימי הגלות שפוגעים גם בעצמות, וכשמגיעים למצב זה מגיעה הגאולה”**. אלו הם דברים פלאיים. השואה האיומה פגעה במרכזי התורה באירופה ובתלמידי החכמים, שהם העצמות שקיימו את עם ישראל בכל הדורות. התממשות ‘חזון העצמות היבשות’ היא בכך שתלמידי החכמים - המשולים לעצמות - קמים ועולים לארץ ישראל. כיום מרכז התורה כבר אינו בליקווד, וכבר לא בגייטסהד שבלונדון, אלא בארץ ישראל, ובפרט בירושלים. הופעת התורה שבעל פה הולכת וגדלה בעולם הישיבות, לימוד התורה בארץ ישראל הולך ומתרבה. כך מתממשים דברי הרב זצ”ל שעם בניין הארץ נבנית גם התורה שבעל פה ומופיעה בתפארתה.

”כִּי אִם לְשִׁמְעַת אֶת דְּבָרֵי ה'”

בליל שבת סיפרתי כאן על הכינוס שהשתתפתי בו ביום חמישי - כינוס של חמשת אלפים ושלוש מאות ילדי תלמודי התורה בזרם המוכש”ר הציוני מכל רחבי הארץ. כינוס זה התקיים ב’בריכת הסולטן’, משום שלא נמצא בית כנסת גדול דיו שיוכל להכיל את הקהל הרב, ברוך ה’. זרם זה שהחל במתי מעט התרחב, וכיום הוא מונה אלפי

¹⁸ ביאור הגר”א לספרא דצניעותא, ליקוטים, ד”ה ידוע: ”מעת שחרב הבית יצאה רוחנו עטרת ראשנו ונשארו רק אנחנו הוא גוף שלה בלא נפש. ויצאה לחו”ל הוא הקבר, ורימה מסובבת עלינו ואין בידנו להציל הן העובדי כוכבים האוכלים בשרינו. ומ”מ היו חבורות וישיבות גדולות, עד שנרקב הבשר והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור. ומ”מ היו עדיין העצמות קיימות, שהן הת”ח שבישראל מעמידי הגוף, עד שנרקבו העצמות ולא נשאר אלא תרוד רקב מאתנו ונעשה עפר שחה לעפר נפשינו. ואנחנו מקוין עתה לתחיית המתים, ‘התנערי מעפר קומי כו’, ויערה רוח ממרום עלינו”.

ילדים אלפי ילדים השקועים בתורה שבכתב ושבעל פה, הלומדים באהבת תורה יוקדת וצוברים משנה ועוד משנה. זוהי מהפכת תלמודי התורה של ‘התורה הגואלת’, של התורה המכירה בזאת שאנו מצויים בעיצומו של תהליך הגאולה. אלו הם דברי רבנו הרב צבי יהודה שהבאנו לעיל: “כשפוגעים בעצמות תבוא הגאולה”.

מו”ר הרב הדרי זצ”ל נהג לומר פעמים רבות שכאשר הרב מפוניבז’, הרב יוסף שלמה כהנמן זצ”ל, הקים את ישיבת פוניבז’ בבני ברק הוא נתקל בחוסר אמון ביכולתו לממש את חזונו האדיר. בלשונו של הרב הדרי: “אמרו: נעבעך, השתבשה דעתו. זה מרוב צער שאיבד את אשתו ואת הילדים שלו בשואה”. מאידך גיסא, כך סיפר הרב רפאל פוזן ז”ל, מבאי בית מדרשנו: **”בחנוכת ישיבת היכל פוניבז’, הזמין הרב מפוניבז’, הרב כהנמן, את נשיא המדינה יצחק בן צבי ותלה לכבודו דגל המדינה. הוא בכה על אבדן ישיבת פוניבז’ בשואה, אבל הוא המשיך בגבורה ובתעצומות נפש והכריז על בניינה מחדש בבני ברק, בסימן הפסוק: ‘וַבְּהָרָא צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קִדְשִׁי”**¹⁹. כידוע, פסוק זה מתנוסס על היכל הישיבה עד היום. התורה אכן חוזרת למקומה ולארצה.

”אֲנִי בִּינָה לִי גְבוּרָה”

מדוע אני אומר את כל זאת? בחג השבועות זכינו לחוש את עוצמות הרוח שבישיבה. מקורן של העוצמות הללו הוא בעמל התורה שבעל פה **”שמונחת בעצם אופיה של האומה”**, כלשון הרב זצ”ל.

אחד מבין עשרות החיילים שהגיעו לישיבה לחג השבועות אמר לי כך: “אני רק נכנס לכאן ואני מרגיש כמו שהרב לימד אותנו לפני הגיוס על הוורטיגו”. למה כוונתו? ראיתי בעבר סיכום של שיעור שנתן אלוף משנה הרב צדוק (דוקי) בן ארצי שליט”א, והוא שימש לי מקור השראה למשל מסוים. בשירותו הצבאי הרב דוקי שימש כטייס פאנטום, ולימים הוא הקים בצבא את תחום תודעה

¹⁹ עובדיה, פרק א, פסוק יז

”כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם”

אהובי! החובה הקדושה המוטלת כיום עלינו, יושבי בית המדרש, היא להוסיף כוח וגבורה של תורה בלימוד תורה שבעל פה. מתוך כך עלינו לחשב מסלול מחדש, לצאת מהתכנון אליו הורגלנו משחר ילדותנו ולהתמסר לחובה הקדושה המוטלת עלינו לעסוק בחינוך ילדים, נערים ומבוגרים לתורה. זוהי אכן משימה קשה, שהרי יותר קל לעבוד מול מסך מאשר לעמוד מול כיתה של נערים או ילדים עם עוצמות רוח המתמודדים עם ניסיונות הזמן. מה עוד שבגשמיות מרוויחים יותר כסף בתחומים אחרים מאשר בתחום החינוך. אולם, לאור דברינו בנעילת החג על אהבת ה' לנו ועל אהבת התורה - המסך אינו משפיע אהבה, אין בו כל לחלוחית של חיים, הוא מנוכר לחלוטין.

מוטלת עלינו החובה הקדושה למלא את ארץ ישראל בגבורה של התורה הגואלת²⁰, תורה של גאולה הרואה במדינה את התקיימות חזון הנביאים, תורה הרואה את המדינה כראשית צמיחת גאולתנו.

לפיכך אני קורא לכם: צאו ומלאו את ארץ ישראל, את צבא ישראל ואת מדינת ישראל בתורה של גאולה!

יהודית. אמנם האגף הזה נסגר, אבל התודעה היהודית הולכת ומתפשטת בצבא ובכל עם ישראל. הוא סיפר שלעיתים טייסים נכנסים לתסמונת מסִכָּנַת־חיים המכונה 'ורטיגו'. כשטייס נתון תחת השפעתה המוח שלו מתבלבל בין שמיים לארץ, עד כדי כך שהוא לא מסוגל להאמין למכשירים המורים לו את האמת. במצב כזה מדריכים את הטייס להמשיך לטוס עד שיראה את האדמה החומה, וכך המוח שלו יתאפס, יבין שטעה ויחזור למציאות האמיתית. מעין זה חש אדם החוזר לשיבה ונושם את אוירתה. הכור האטומי של האומה הישראלית הוא בית המדרש שהוא מקום של עמל תורה בעל פה במשך כל שעות היום. לכן, עצם הכניסה לבית המדרש מיישרת את כוחות החיים ומאפסת אותנו מהבלי הרחוב שאנו סופגים אל האמת האלוקית. בבית המדרש נוצר חיבור לשורש הנשמה הישראלית.

לא פלא שאנו שומעים מכיוונים רבים שהמחזיקים את המערכה הצבאית הנמשכת זמן רב כל כך, הם יוצאי בתי מדרשינו ובוגרי 'ישיבות ההסדר', הישיבות הגבוהות והמכילות, הנרתמים שוב ושוב אל עול המערכה. באנשים אלו נסוכה רוח של גבורה, שנבנתה מתוך גבורה של תורה, והיא המוליכה כיום את הצבא. את יחידות הלוחמות מובילים כיום מג"דים, מ"פים, מח"טים בוגרי ישיבות שספגו תורה שבעל פה. לעיתים הם כבר דת"שים, לצערנו, אבל את הרוח הזו הם ספגו בבתי המדרשות שלנו.

תורה שבעל פה היא רוח האומה, והישיבות הן מרכזי הכוח ותעצומות הנפש. עוצמות רוח אלו נובעות אך ורק ממעיינות בתי המדרש, ואין להן מקור אחר. רוח זו היא המנצחת והמתגברת ומתעצמת במלחמה, ולא הכוח הצבאי לבדו. על כן, מקום בו עמלים בתורה שבעל פה ובלמוד הגמרא הקדושה במשך שלושה 'סדרים' ביום - הוא המעניק כוח, גבורה וחיים לאומה. דברים אלו נכונים לא רק מבחינה סגולית, על אף שוודאי שזכות התורה עומדת לחיילינו, אלא אפילו מבחינה מעשית בשדה הקרב הממשי.

²⁰ עיין עין איה, שבת, פרק א, אות י: "העם המלא רוח ד' מוצא את חייו מלאים ענין בנבירה של תורה, בעונג הדעת ואהבת הצדק... והמה ממלאים את החיים בגבורה יותר ורוממה יותר מרעשת ברעש קודש, ברעש המגדיל את כח החיים ומשאיר אחריו ברכה לנצח לעם נולד".